

## ORDINATION AF LÆGEMIDLER

Henrik Enghusen Poulsen

Revideret af Jesper Sonne

### Recepten og dens opbygning

Definitionen på begrebet "lægemiddel" er givet i "Lov om lægemidler". Ved optagelse af et lægemiddel i Specialitetsregistret eller ved fornyelse af registrering afgør Lægemiddelstyrelsen, om lægemidlet skal kunne købes i håndkøb, eller om det skal underkastes receptpligt. Kriterierne for receptpligt er følgende:

1. Direkte eller indirekte sundhedsfare, selv ved normal brug, hvis de anvendes uden lægeligt tilsyn.
2. Direkte eller indirekte sundhedsfare, fordi de hyppigt og i stort omfang anvendes ukorrekt.
3. Indeholder stoffer, hvis virkning og/eller bivirkninger det er nødvendigt at overvåge.
4. Skal indgives parenteralt.

Desuden er magistrelle lægemiddelpræparater og præparater til injektionsbrug, der ikke er optaget i specialitetsregistret (ex. homøopatiske lægemidler) altid receptpligtige.

Lægemiddelstyrelsen inddeler receptpligtige lægemidler i følgende udleveringsgrupper:

1. Gruppe "A".
2. Gruppe "A§4". (Tidligere "A-kopieringspligtig" "Narkocheck").
3. Gruppe "BEGR". (Tidligere "Udlev. til sygehuse").
4. Gruppe "NB-S" (Tidligere "Udlev. til speciallæger i").
5. Gruppe "B".
6. Gruppe "A§4-BEGR"
7. Gruppe "A§4-NB-S"

Udlev. "H". Angives for håndkøb i Lægeforeningens Medicinfortegnelse for håndkøb. Ved lægemidlerne i gruppe "A" og "A§4" anses risikoen ved forkert brug så høj, at de kun må udleveres én gang efter samme recept, for gruppe "A" kan lægemidlet udleveres i flere mindre portioner. Risikoen ved lægemidler i gruppe B anses for mindre og kan derfor udleveres flere gange efter samme recept såfremt udstederen ønsker det.

Gruppe "BEGR" og "A§4-BEGR" må kun udleveres til sygehuse og gruppe "NB-S" og "A§4-NB-S" kun til sygehuse og nærmere bestemte speciallæger. Disse grupper udleveres efter samme regler som gruppe "A" henholdsvis "A§4". Lægemidler forhandles i form af lægemiddelpræparater (galeniske præparater). Et

lægemiddelpræparat består af det aktive lægemiddel og af inaktive hjælpestoffer, og tilsammen indgår de i en lægemiddelform (tabletter, injektionsvæske, salve osv.).

Lægemiddelpræparater kan enten være farmaceutiske specialiteter, dvs. præparater, der er optaget i specialitetsregistret, og som forhandles i brugsfærdige standardpakninger eller magistrelle ordinationer, dvs. sådanne præparater, hvor den receptudstedende selv angiver såvel det aktive stof som hjælpestoffer og mængderne heraf samt lægemiddelform. Magistrelle ordinationer er nu om dage en sjælden undtagelse og kun enkelte apoteker er i stand til selv at producere denne slags præparater.

## Recepten

Lægemiddelstyrelsens receptbekendtgørelse definerer en recept som "en forskrift fra en læge, tandlæge eller dyrlæge om udlevering af lægemidler fra et apotek". (Lægemiddelstyrelsens bekendtgørelse nr. 738 af 2. september 2002 og bekendtgørelse nr. 79 af 5. februar 2003).

Læger og tandlæger kan som led i deres virksomhed ordinere lægemidler til brug for bestemte personer, til brug i praksis eller til eget brug. Der er ikke som tidligere forskel på hvad læger og tandlæger kan udskrive. Efterfølgende betegner "læger" både læger og tandlæger.

Læger, der er autoriseret i et andet EU-land og som under midlertidigt ophold her i landet udøver lægegerning, kan uden dansk autorisation udstede recepter. Lignende gælder for danske læger i andre EU-lande.

Recepten er et vigtigt meddelelsesmiddel mellem lægen og apoteket. Recepten skal sikre, at patienten får den rette medicin, og at den udleverede medicin forsynes med den rigtige brugsanvisning. Det er derfor vigtigt, at recepten er fuldstændig entydig.

Recepter skal skrives på dertil specielt beregnede blanketter, "med mindre særlige forhold forhindrer dette".

Ved ordination af lægemidler i udleveringsgruppe "A§4" skal lægen oplyse sit CPR-nummer. Hvis receptudstederen ikke ønsker at oplyse CPR-nummer skal ordinationen skrives på en særlig af Sundhedsstyrelsen udformet receptblanket., de såkaldte narkochecks. Tandlæger har med bekendtgørelse nr.

308 af 6. maj 1997 fuld ordinationsret på linie med læger.

Recepten skal være påtrykt eller påstemplet (i nødsfald skrevet med blokbogstaver) navn, stilling, adresse og telefonnummer. Stilling og arbejdssted skal være angivet, da nogle lægemidler er forbeholdt speciallæger og hospitalslæger.

Kun den ene side af receptblanketten må bruges til ordination, den anden er forbeholdt apoteket.

Recepten skal skrives tydeligt, og tegn og forkortelser må kun anvendes, såfremt disse er alment forståelige. Tidligere affattedes recepter på latin. Efter en tidligere gældende bekendtgørelse kunne recepten enten affattes på dansk eller latin. Den nugældende bekendtgørelse omtaler ikke dette forhold, men det må anbefales, at man altid skriver recepterne på dansk. Det skal i denne forbindelse påpeges, at alene receptudstederen er ansvarlig for de fejltagelser, en utilstrækkelig eller utydelig affattelse kan afstedkomme. Recepten skal indeholde navn, adresse og CPR-nummer på den person lægemidlet er ordineret til. Til børn, som ikke har fået personnummer, udskrives medicin med angivelse af en forælders navn og CPR-nummer, samt at recepten er til et barn af given alder. Recepten skal indeholde en skriftlig vejledning om dosering, eller en skriftlig vejledning kan udleveres sammen med recepten. Recepten skal også indeholde oplysninger om hvem der er udstedende læge, samt dato og underskrift.

## Receptens opbygning

Traditionsmæssigt indledes recepten med et dobbeltkors (#), der udlægges som "in nomini dei" (i Guds navn) og en ordre til apoteket "Rp." (recipe). Denne indledning kan naturligvis udelades. Derefter følger den egentlige ordination.

## FARMACEUTISKE SPECIALITETER

Der skrives det registrerede særnavn (for fenoxymetylpenicillin f.eks. Calcipen, Fenoxcillin eller Vepicombin). For præparater, der forhandles under et fællesnavn, tilføjes desuden producentens navn (for diazepam fx Diazepam DAK). Herefter tilføjes lægemiddelformen (f.eks. tabletter, salve, injektionsvæske osv.). Såfremt præparatet findes i flere styrker, skal den ønskede styrke naturligvis anføres (Stesolid tabletter 5 mg, Stesolid klyasma 2 mg/ml). Gram og milligram må forkortes til g og mg (uden forkortelsestegn), mens mikrogram skrives helt ud.

Ved præparater fra gruppe A§4, som f.eks. petidin, skal styrken ikke alene skrives med tal, men skal af sikkerhedshensyn også bogstaveres (Petidin DAK, injektionsvæske 50 (femti) mg/ml).

Dernæst skrives den mængde, man ønsker præparatet udleveret i (tabletter 100 stk., mikstur 100 ml, pudder 30 g). Ved doserede lægemidler angives mængden ofte med romertal med et forudgående no. (numero) (tabletter no. L, kapsler no. C). Arabertal kan bruges under alle omstændigheder.

Ved mængdeangivelse for denne gruppe (A§4) skal ligeledes bogstaveres (Petidin DAK, injektionsvæske 50 (femti) mg/ml, ampuller 2 (to) ml, 10 (ti) stk..

Herefter kommer brugsanvisningen som traditionsmæssigt indledes med bogstaverne d.s., der står for detur eller da (udlevér) og signatur/signa (forsyn med signatur). Dette kan udelades.

Herefter gives brugsanvisningen for præparatet. Den skal indeholde såvel enkelt- som døgndosis (1 tablet 3 gange dagligt; 1 tablet højst 4 gange i døgnet), og indikationen for anvendelsen af lægemidlet (1 tablet 3 gange dagligt mod mavesmerter; 1 tablet under tungen ved hjerteanfald). Samt hvor længe præparatet skal tages (i en uge, i 14 dage etc.)

Brugsanvisningen skal være på et for patienten forståeligt dansk. Såfremt der er udleveret en skriftlig vejledning, kan der henvises til denne.

Såfremt en læge ordinerer til brug i praksis eller til eget brug skrives: "til brug i praksis" eller "til eget brug". Det skal påpeges at en recept med det "d.s.: til brug i praksis" ikke entydigt definerer, om det er til énselv eller en kollega I sidstnævnte tilfælde skal kollegaen anføres som patienten.

Hvis et lægemiddel ordineres i en ikke sædvanlig dosis, dvs. den dosering, man almindeligvis forventer, giver den ønskede virkning, og som er angivet f.eks. i Lægeforeningens Medicinfortegnelse og Lægemiddelkataloget, skal man gøre apoteket opmærksom på, at man gør det bevidst, ved enten at understrege doseringen eller ved at skrive doseringen med både tal og bogstaver (1 (en) tablet 3 (tre) gange dagligt). Ordineres et lægemiddel til en ikke sædvanlig anvendelse, understreges den angivne anvendelse.

Doseringen til børn er naturligvis en anden end til voksne, og man må derfor afpasse den i forhold til barnets alder. Ofte er der i Lægeforeningens Medicinfortegnelse angivet en "barnedosis" baseret på legemsvægten dvs. dosis/kg legemsvægt. Kender man ikke barnets vægt, kan den skønnes ud fra følgende tabel, der findes i Medicinfortegnelsen:

Vægt ved fødsel: (FV):3,5 kg

5 måneder:	ca. 7 kg (2×FV)
1 år:	ca. 10 kg (3×FV)
2 år til pubertet:	(2× (alder i år) + 8) kg

I de tilfælde, hvor der ikke er angivet en "barnedosis", må man reducere voksendosis. I de fleste tilfælde er angivet børnedosering under det enkelte præparat. Det kan være nødvendigt at søge særlig viden, især for små børns vedkommende.

Hvis et lægemiddel fra udleveringsgruppe B skal udleveres mere end en gang (Reiteres=gentages) efter samme recept angives derefter, hvor mange gange præparatet må udleveres og hvor ofte, (Må udleveres 7 gange med 3 ugers mellemrum). Både antallet af udleveringer og tidsintervallet skal angives. Reit. 2 (1 måned) betyder, at recepten må ekspederes 2 ekstra gange, dvs. i alt 3 gange, med mindst en måneds interval.

Ikke-receptpligtige lægemidler, der ordineres på recept, udleveres efter bestemmelserne for gruppe B.

Patientens navn, adresse og CPR-nummer skal naturligvis også påføres recepten. Er patienten under 16 år, skal en af forældrenes CPR-nummer bruges. Barnets alder skal også skrives, således at apoteket kan kontrollere, at doseringen er afpasset til barnets alder. Kan CPR-nummer ikke fremskaffes eller er dette ikke tildelt, skal dette anføres på recepten. Recepten afsluttes med udstederens underskrift samt dato og årstal. Mens resten af recepten skal være tydeligt affattet, helst maskinskrevet, skal underskriften være med udstederens sædvanlige håndskrift af identifikationshensyn. Dato/årstal skal med af hensyn til receptens gyldighedsperiode, der er to år efter udstedelsen. Man kan dog ved påtegning på recepten angive gyldighedens ophør til et tidligere tidspunkt.

#### MAGISTRELLE ORDINATIONER

Samtlige stoffer, både aktive stoffer og hjælpestoffer, der skal indgå i præparatet samt i hvilke mængder, de skal indgå, skrives. Endvidere angives, hvilke procedurer disse stoffer skal underkastes, og hvilken lægemiddelform man ønsker.

Traditionsmæssigt skrives mængdeangivelserne til højre for stofnavnet og forskudt en halv linje nedad. De vigtigste indholdsstoffer (remedium cardinale) skrives først. Hvis man ønsker at skrive recepten på latin, skrives stofnavnene i artens genitiv og mængdeangivelserne i akkusativ.

Herefter anføres hvilke procedurer, der skal udføres, og hvilken lægemiddelform man ønsker (Bland og del i doserede pulvere (Misce fiant (m.f.) dosispulveres); Bland og fremstil injektionsvæske (m.f. injectabile)). Det må klart fremgå, om den ordinerede mængde er til én enhed af lægemiddelformen eller om den angivne mængde skal deles i et nærmere angivet antal enheder (Bland og del i 20 afdelte pulvere (m.f. pulveres, divide in no. XX) eller bland og udlevér 20 sådanne pulvere (m.f. pulvis, da tales doses no. XX). Herefter følger som ved farmaceutiske specialiteter brugsanvisning på dansk. Nogle lægemidler antages at påvirke folks evne til at føre motorkøretøj og betjene farlige maskiner. Indgår sådanne lægemidler i en magistrel ordination, skal receptudstederen gøre opmærksom på, at lægemiddelpræparatet ved udleveringen skal forsynes med en advarsel herom. Dette kan gøres ved f.eks. at skrive: "advarsel mod motorkørsel og betjening af farlige maskiner". Ved farmaceutiske specialiteter er denne

mærkning foretaget fra producentens side, men lægen kan også anmode om at få mærket sådanne specialiteter, der ikke allerede er mærket.

Magistrelle ordinationer henregnes til gruppe A, med mindre de indeholder "euforiserende" lægemidler, i hvilket tilfælde de henregnes til gruppe A§4.

### **Ordination af de euforiserende lægemidler**

Ved ordination af lægemidler i udleveringsgruppe "A§4" (tidligere "A-kopieringspligtige"), skal anvendes specielle blanketter, de såkaldte narkochecks (se recepteksempel side 9?) med mindre ordinationen sker elektronisk (Edifactrecepter)), via telefax eller telefonisk. Ordinationen skrives som ved en almindelig recept, dog med følgende undtagelser:

- 1) Der må kun skrives én ordination på hver blanket.
  - 2) Angives styrke på et præparat, skal dette skrives såvel med tal som bogstaveres.
  - 3) Mængdeangivelser f.eks. antal tabletter, skal anføres både med tal og bogstaveres.
- Pkt. 2 og 3 gælder ikke for EDB-overførte recepter

Såfremt ordinationen sker elektronisk, via telefax eller telefonisk skal lægen også anføre sit eget CPR-nummer. Såfremt en læge ordinerer "til brug i egen praksis", skal lægen påføre sit eget navn og CPR-nummer.

Lægemidler i gruppe "A§4" (A-kopieringspligtigt) kan kun udleveres en gang efter samme recept. Såfremt en patient ikke ønsker hele den ordinerede mængde udleveret, fortaber han retten til udlevering af den resterende del af ordinationen.

Ved ordination af metadon til patienter i langtidsbehandling kan lægemidlet udleveres flere gange. Der må dog højst ordineres til en måned. Recepterne skal indtelefoneres og lægens kontaktnummer oplyses.

### **Substitution**

Apoteket skal som udgangspunkt foretage substitution ved at udlevere det billigste lægemiddel i en gruppe af synonyme lægemidler medmindre lægen har fravalgt substitution ved at skrive "ej S" på recepten. (substitutionsgrupperne kan ses på [www.medicinpriser.dk](http://www.medicinpriser.dk)). Patienten kan modsætte sig substitution, men har lægen ikke fravalgt denne skal apoteket substituere til billigste inden for substitutionsgruppen dog kun under forudsætning af at prisforskellen mellem det ordinerede og det billigste er over bagatelgrænsen som er:

- 5 kr når det billigste lægemiddel koster 100 kr eller derunder
- 5% af prisen på det billigste lægemiddel, når det billigste lægemiddel koster mere end 100kr, men mindre end 400 kr.
- 20 kr når det billigste lægemiddel koster 400 kr eller derover.

Hvis lægen anfører "ej S" skal han sikre sig at recepten er entydig.

### **Telefonrecepter**

I stedet for at udfærdige en skrevet recept kan lægen indtelefonere recepten til apoteket. Dette bør imidlertid af sikkerhedsmæssige grunde kun ske i sjældne tilfælde. Lægen skal selv indtelefonere recepten; det kan ikke overlades til en klinikdame eller andre. Man opgiver navn, stilling, adresse og patientens navn, adresse og CPR-nummer. Derefter afgives ordinationen ganske som var det en skrevet recept. Recepten skal modtages af en farmaceut, der straks nedskriver det dikterede på en speciel blanket ("telefonrecept").

Reglerne for ordination pr. telefon afviger på nogle punkter fra reglerne ved almindelig ordination:

1. Ved ordination af afhængighedsskabende lægemidler skal lægen også opgive sit Cpr.nr.
2. Uanset hvilken udleveringsgruppe det ordinerede tilhører, kan det kun udleveres én gang efter en telefonrecept.

### **Telefaxrecepter**

Det er tilladt at overføre recepter via telefax. Recepten skrives på en almindelig receptblanket og skal indeholde de samme oplysninger som en almindelig skrevet recept. Recepten skal inden afsendelsen mærkes "telefax". Telefax-recepter kan kun ekspederes en gang og originalen mærket "telefax" kan ikke ekspederes. Telefaxrecepter må kun ekspederes på modtagerapoteket.

Anvendelsen af telefax-recepter er måske ikke arbejdsbesparende for lægen, men indebærer for patienten den lettelse, at det ordinerede kan stå klar til udlevering, når han kommer til apoteket. For apoteket er det en lettelse sammenlignet med modtagelsen af telefonrecepter, ligesom sikkerheden er større.

### **Edifactrecepter**

Recepter kan overføres elektronisk (Edifactrecept), når der er sikkerhed for at overførslen sker uændret fra udsteder til apotek. En Edifactrecept udformes som almindelig skrevet recept, idet udstederens håndskrevne underskrift dog kan udelades. Recepten affattes på almindelige receptblanketter også når der er tale om ordination af "A§4" (tidligere "A-kopieringspligtige"). Angivelse af mængde og styrke med bogstaver kan undlades på Edifactrecepter. Recepten skal inden afsendelsen mærkes "Edifactrecept". Recepten kan kun ekspederes een gang. Det skal af recepten fremgå, hvilket EDB-system der er anvendt. Kun systemer, der opfylder Lægemedelstyrelsens testkrav, må anvendes.

### **Tilskudsregler**

Sygesikringstilskud ydes til alle patienter uanset økonomiske forhold. De tilskudsberettigede lægemidler er ikke forsynet med en fast procentsats. Den stiger i takt med patientens lægemiddelforbrug, idet procenten stiger indtil 100% ved et forbrug på ca. 20.000 kr/år. Den høje sats forudsætter at patienten har en kronikerbevilling. Der er oprettet et særligt register hvor al medicin registreres for den enkelte person og som apoteket kan slå op, idet apoteket administrerer ordningen (se skema i Medicinfortegnelsen).

Den letteste måde at sikre patienten det billigste præparat er ved generisk ordination.

Apoteket finder selv ud af tilskuddets størrelse.

Ved visse lægemidler, som kan fås i håndkøb, kan ydes tilskud, når de ordineres på

recept til patientgrupper, som f.eks. folke- og invalidepensionister og patienter, der lider af en varig lidelse. I så fald skal der på recepten skrives "pensionist" eller "varig lidelse". Det fremgår af medicinfortegnelsen om et præparat kan ordineres med tilskud. Såfremt en patient skal have et (livs)vigtigt lægemiddel og vedkommende ikke har penge til at betale med, skal apoteket udlevere lægemidlet uden sikkerhed for betaling, når udstederen skriver på recepten:

1. at lægemidlet behøves øjeblikkeligt,
2. hvem der senere skal betale.

### **Dosisdispensering**

Fra oktober 2001 har det været muligt at ordinere dosisdispensering således at apoteket dosispakker patientens medicin. Dosisdispensering kan bestilles for maksimum 2 år, men apoteket må højst pakke til 14 dage ad gangen. Ordination og seponering af dosisdispensering foretages ved receptudfærdigelse.

### **Homøopatiske lægemidler**

Homøopatiske lægemidler er ikke omfattet af lægemiddellovens krav om kvalitet, dokumenteret virkning og bivirkninger.

Homøopatiske lægemidler:

1. hvis uskadelighed ikke kan siges at være velkendt.
2. med større indhold af virksomme bestanddele end fortyndingen 1:106
3. som er beregnet til injektion.

er imidlertid receptpligtige og forhandlingen derfor forbeholdt apoteket. Som eksempel kan nævnes injektionspræparaterne: "Berberis D2, Urtica urens D3" og "Formica D3". Førstnævnte indeholder udtræk af berberis og brændenælde i en fortynding på henholdsvis 1:100 og 1:1000, mens det andet indeholder udtræk af røde skovmyrer i en fortynding på 1:1000. Begge påstås at styrke immunforsvaret.

Læger, tand- og dyrlæger, der ønsker at anvende sådanne midler, skal anmelde det til Lægemiddelstyrelsen, der kan give en 5-årig tilladelse.

### **Ordination af afhængighedsskabende lægemidler**

Mange patienter har gennem årene udviklet afhængighed af lægemidler. Sundhedsstyrelsen cirkulære om ordination af afhængighedsskabende lægemidler fra den 15. december 1995 klassificerer følgende lægemidler som afhængighedsskabende:

1. Morfin og morfinlignende smertestillende midler
2. Sove- og visse angstdæmpende midler
3. Visse lægemidler med centralstimulerende effekt, f.eks. amfetamin og appetithæmmende midler
4. Andre lægemidler med misbrugspotentiale.

Behandling med stærke smertestillende midler (morfin o.l), og medsove- eller angstdæmpende medicin, som f.eks. benzodiazepiner, kan føre til udvikling af

afhængighed. Risikoen herfor tiltager med behandlingens varighed og dosis størrelse, men der er tillige en øget risiko hos personer med et tidligere misbrug, som f.eks. af alkohol. Midlerne vil alle kunne føre til toleranceudvikling og en vis udvikling af abstinenssymptomer ved seponering, specielt efter længere tids brug af store doser. Ordinationen af sovemidler bør altid begrænses til de svære tilfælde af søvnløshed, der belaster patienten alvorligt, og da kun i 1- 2 uger. Angstdæmpende stoffer bør kun anvendes ved velbeskrevne angstsyndromer og bør ikke bruges kritikløst mod stress, kriser eller bekymringer af almen menneskelig karakter.

Ordination af sådanne lægemidler bør kun ske til egne patienter. Til andre bør kun ydes den mest nødvendige hjælp på stedet og såfremt omstændighederne nødvendiggør udstedelse af recept, da kun den absolut nødvendige mængde.

Det vil normalt være uacceptabelt, at en tandlæge ordinerer afhængighedsskabende stoffer til sig selv. Er dette nødvendigt, bør behandlingen varetages af en anden.

Ligeledes bør ordination af afhængighedsskabende lægemidler gennem længere tid til nærtstående ikke forekomme.

123456 -7890  
Mads Madsen  
Madsensvej 7  
2200 København N

#

Rp.

T. Ketodur 25 (femogtyve) mg  
No C (hundrede)  
ds. 2 tabl. morgen og aften mod  
kroniske smerter  
N. Nescio 24/12-1999

Læge N.N.  
Medicinervejen 25  
1000 Pillekøbing  
Tlf. 31 12 34 56  
123456-7890  
Hanne Hansen  
Hansensvej 2  
2200 København N

#

Rp.

T. I 400 mg No XXX  
ds. 1 tabl. Ibuprofen mod menses-smerter,  
højest 3 gange dagligt  
N. Nescio 24.12.1999